

AZ ÉRDEKLŐDÉS SZEREPE A PEDAGÓGIAI ÉS
PSZICHOLÓGIAI ELMÉLETEKBEN

Dr.Gergely Jenő

Bevezetés

Az emberi viselkedés magában foglalja mindenekelőtt a szándékokat és kívánságokat, amelyeket bizonyos cél eléréséhez meg kell valósítani, másrészt az eszközöket, amelyeket fel kell használni a cél elérésében. Az előbbi azzal kapcsolatos, amit az ember tenni akar /szándékokat, hajtó motivációkat, álmodozásokat, ambíciókat: örömet és megelégedettséget/ tehát viselkedésének okait. Az utóbbiakhoz tartozik, hogy hogyan elégíti ki vágyait, a végcélhoz vezető legmegfelelőbb eszközök felfedezését. A viselkedés ezen két forrásának nincs közös elnevezése: az előbbi a motivációkkal, az utóbbi a hatékonysággal függ össze.

A pedagógia régi felfogása, a korábbi filozófiákra alapozva azt tanította, hogy az emberi vágyak ördögiek, és a sziv akaratát mindig az észnek kell uralnia. Az oktatásban az első lépés az volt, hogy "megtörjék a gyerek akaratát." A második lépés pedig az volt, hogy erőszakkal beolvasszák a felnőttek közé. Következésképp minél inkább intellektuálisan visszataszító és emocionálisan elriasztó volt egy tevékenység vagy feladat, annál nagyobb volt a pedagógiai értéke. Az erőszak szerepét hangsúlyozták, mivel a tanár minduntalan szembekerült a nyakas tanítványával, aki természetesen lázadozott azon módszerek ellen, melyekkel őt javítani akarták, hiszen azok egyetlen vágyát sem elégítették ki. /Kivéve, hogy megmeneküljön a büntetéstől./

Rousseau új tanítással állt elő. "A nevelés ... belülről jövő fejlődés, nem kívülről jövő áradat; a természetes ösztönök és érdeklődés útján kerül felszínre, nem pedig a külső erőszak eredményeként." Herbart a nevelést úgy tekintette, mint az egyén spontán érdeklődését stimuláló folyamatot. Azt tanította, hogy az érdeklődés azért ébred fel, hogy biztosítsa a tananyagra való odafigyelést, de méginkább, hogy biztosítsa az új gondolatok teljes megértését. Ezt tar-

totta a nevelés végső céljának, de azt is felismerte, hogy az érdeklődés "sokoldalú" akárcsak a célhoz vezető eszközök. Az erőfeszítés a régi elmélet szerint a hatékonyságra, a célhoz vivő legmegfelelőbb eszközökre kell, hogy irányuljon. Az új tanítás az egyénre és annak megelégedettségére helyezte a hangsúlyt a gyermekkortól a felnőttkorig. A két tan egységes nézetté kovácsolása lehetetlen. Monroe szavaival: "Az érdeklődés lényeges, mint a nevelési folyamat kiindulópontja, az erőfeszítés pedig annak végeredményénél fontos. A gyermeki érdeklődés felkeltésének célja, hogy eljuttassuk arra a pontra, ahonnan már ő maga kezdi el erőfeszítését az ismeretlen problémák megoldása irányába."

Egy példája az említett jelenségnek, amikor az egyik oldal a "behaviorizmus", és a "cél-keresés" a másik. Kétségtelen, hogy az ember viselkedése a környezeti hatások és saját külön felépítéséből származó hatások eredménye. A behavioristák a környezeti hatások szerepét tulhangsúlyozták. Az embert úgy tekintették, mint egy hatalmas protoplazma tömeget, amely csak akkor válaszol, ha stimulálják. Az érdeklődésnek semmi vagy kicsinyke szerepe van egy ilyen rendszerben, hiszen az érdeklődés feltételez belülről jövő aktivitást is és egyetlen behaviorista nem tudja elfogadni, hogy bármi, ami a tudatból ered, a viselkedést befolyásolhatja. William James viszont éppen a spontaneitást hangsúlyozta túl. A tudat magasabb szintje nem "egyszerű termékei a tapasztalatnak"; a tapasztalat nem "valami, ami egyszerűen van." James továbbá azt mondja;

"A külső rend millió eleme hozzáférhető érzékszerveim számára, amelyek sohasem válnak igazán tapasztalatommá. Miért? Mert nem érdekesek számomra. Tapasztalatommá az válik, amelyet magam is elfogadok annak. Csak azok a hatások formálják a tudatomat, amelyeket észreveszek, szelektív érdeklődés nélkül a tapasztalat csak óriási káoszszá lesz.

Az érdeklődés adja meg a hangsúlyt, a háttérrel és előteret - egyszerűen perspektivikus."

A pszichológia kezdeti szakaszában a kísérletekben reaktív időt, figyelmet, emlékezőképességet szokás-kialakuláso-

kat mértek. Ezekben a vizsgálatokban a motivációt többnyire elhanyagolták. Az alanyoknak megmondták mit tegyenek és azok követték hűen az utasításokat. Az állatpszichológusok utvesztőkben futtatták a patkányokat és teljesítményüket időben és hibapontokban mérték, így próbálták megfejtetni, hogyan tanulják meg, melyik a helyes ut és melyik a zsákutca. Később már azt is meg merték kérdezni: Miért fut egyáltalán az a patkány? Ezzel egészen más irányból vetették fel a problémákat, azt vizsgálták, mit akar a patkány tenni, milyen célok eléréseért küzd, milyen az egyes célok relatív fontossága a patkány számára stb. Láthatjuk, hogy a pszichológiában két extrem nézőpontból szemlélhető az ember - az első szerint a stimulusokkal magyarázható tevékenysége, míg a második azt mondja, hogy belső lénye felelős tetteiért. A dichotómia hasonló ahhoz, amelyet a pedagógiában tapasztalhattunk. A kezdeti kísérleti pszichológia, amely a behaviorizmusban csúcsosodott ki a cél elérésének módját vizsgálta. Itt a munka, az erőfeszítés és a tanulás a fontos kategóriák. A vizsgálat alanya egyáltalán nem kell hogy öntudattal rendelkezzen; egyszerűen csak a reflexeit kell használnia, valamint meglévő szokásait ahhoz, hogy újakat sajátítson el. De ha a motivációra is hangsúlyt kívánunk helyezni, a személyiség strukturáját és működését is figyelembe kell venni: Mit akar alanyunk tenni? Milyen céljai vannak? Milyen örömek és sikerek kapcsolódnak tevékenységéhez? A tanulás tovább nem lehet egy magának való végcél, a tanulás felfedező folyamat, amelyben megtaláljuk a célhoz vezető utat, a módszereket és eszközöket.

A tanulást és motivációt nem lehet néhány fogalomra szűkíteni, kivéve talán, hogy a teljesítmény mindkettő eredménye. A tanulás az erőfeszítéssel, a hatékonysággal kapcsolódik, a motiváció pedig a vágyakkal, érdeklődéssel, sikerélményekkel.

Mi az érdeklődés?

Kísérleti szempontból egy érdeklődés a kedvelés kifejeződése: az irtózás ellenben a nem kedvelés kifejeződése. A diákokat így kérdezzük: "Melyik tantárgyat kedveli leginkább?" "Melyik foglalkozás tetszik?" Amikor az érdeklődési tesztet kitöltik, azt kell megjelölniük, vajon kedvelik a kérdezett dolgot, vagy közömbös, esetleg ellenszenvvel viseltetnek iránta. Minden érdeklődési felmérésben feltételezzük, hogy a fenti válaszok egyike megadható minden kérdésre, és hogy elegendő számú személyt véve, mindhárom válasszal találkozni fogunk.

Az érdeklődés akkor van jelen, ha tudatosan bennünk tárgya, vagy pontosabban akkor, ha tudatosan bennünk a hozzáállásunk az illető tárgyhoz. Akkor kedveljük a tárgyat, amikor megközelítjük, arrafelé irányul a reakciónk. Nem kedveljük a tárgyat, ha ott akarjuk hagyni. Fryer írja, hogy "az objektív érdeklődés az elfogadó reakcióval jár, objektív irtózás a visszautasító reakcióban testesül meg."

Egy érdeklődési kérdőíven a legtöbb kérdés főnév, dolgok neve. Ugyanekkor feltesszük, hogy a tárggyal kapcsolatban egy objektivitás indul meg - pl. egy foglalkozásokat felsoroló listában azt kérdezzük, az illetőnek megfelelő lenne-e az adott munka - különben nem lehet sem kedvelés, sem irtózás.

Érzések, érdeklődés, szándék, vágyakozás, attitűdök e négy kategória mindegyike tartalmazza a kedvelés vagy visszautasítás elemeit; csak a stimulus komplexitásának szintjében és az ebből fakadó viselkedésben különböznek egymástól.

A kellemes - nem kellemes válaszokat rendszerint egyszerű stimulusokra alkalmazzuk. A kedvelés - nem kedvelés válaszok a tárgyakkal szembeni aktivitásban vagy tendenciákban nyilvánulnak meg. A tárgyakkal kapcsolatos aktivitások mindig valami cél felé irányulnak. Ha az adott aktivitás közelebb visz bennünket a kitűzött célhoz, kedvezően ítéljük meg, különben nem. Az akaratot és szándékokat Craig már régen úgy határozta meg, mint vágyakozást, esetleg irtózást. Az előbbi esetben

megfelelő stimulációt keresünk, az utóbbinál pedig éppen egy stimulust elkerülni igyekezünk. A hiszem-nem hiszem válgazokat is az adott dologhoz való viszonyunk határozza meg.

Az érdeklődés, a viselkedés vagy aspektusa, nem önálló egység.

A jól körülhatárolt viselkedés aspektusok, mint a szokások és reflexek, az elfogadás-visszautasítás aspektusa csak nagyon kis mértékben tudatosul, így aztán legtöbbször zavarba jövünk, ha valaki azt kérdezi, hogy szeretünk-e hunyoritani, szeretjük-e, hogy Kolumbusz jut eszünkbe, ha az 1492-es évszámot halljuk. Amikor tanulással vagyunk elfoglalva, az ugynevezett cél-magatartást vesszük fel, az érdeklődés előtérbe kerül, hiszen ennek a viselkedésmódnak a lényege az, hogy elvetjük a rosszat és kiválogatjuk a jót.

Érzés, érdeklődés, akarat, viselkedésmód mind élettani mechanizmusokat tételveznek fel. Ezek a mechanizmusok, szunnyadó, vagy éber állapotban lehetnek. Amikor az éber állapot a jellemző, bizonyos nyilvánvaló viselkedést mutatunk, ugyanakkor magunk is tisztában vagyunk a kellemesség, érdeklődés, megelégedettség érzésével, annak megfelelően, hogy melyik aspektus kerül előtérbe a választásnál. A szunnyadó kifejezés azt is jelenti, hogy a mechanizmus állandóan létezik, de csak akkor lép fel cselekvés a mechanizmus struktúrájából eredően, amikor éber állapotba kerül. Így például az, aki érdeklődik a bélyeggyűjtés iránt, megőrzi ezt az érdeklődését akkor is, ha nem állandóan ez jár az eszébe. De amikor a megfelelő stimulus befut, nem mulasztja el, hogy a gyűjtéshez pozitív irányban hozzáálló cselekvéseket végezzen.

Miután felsorolja, hogy 30 forrásban az attitűdök melyik 23 jellemzőit találta, Nelson így ír:

"Az attitűdöt úgy tekinthetjük, mint egy bizonyos érzett hajlamot, amely a gyakorlat és veleszületett tendenciákból ered és amely a pszichológiai tárgyakhoz való viszonyt általánosan befolyásolja."

A definíciót a "szokásra" vagy az "érdeklődésre" is alkalmazhatjuk. Mindhárom tulajdonképpen stabilizált hajlamok együttese, melyek a gyakorlatban alakulnak ki és amelyek meg-

határozzák a viselkedést. A szokásosra nem jellemző, hogy érzett hajlamok. Általában e szokásokat kevés tudatossággal gyakoroljuk, de amikor a cselekvés menetével összeütközésbe kerül, azonnal tudatosul is.

Egyre halmozódnak azok a bizonyítékok, melyek arra utalnak, hogy határozott kapcsolat van az érdeklődés, attitűdök és a mindennapi élethez való alkalmazkodásban résztvevő személyiség-tényezők között. Azt, hogy közöttük végül is kifejlődnek-e csoporttényezők, még ezután fogjuk megtudni. Jelen pillanatban számos osztályozás létezik és még több megjelenése várható. Azt reméljük, hogy ezek a vizsgálatok jobb terminológia kifejlesztéséhez vezetnek. Addig csak gyaníthatjuk, hogy sok találó absztrakciót fog az új rendszer használni, melyekre a mindennapos viselkedésben nem találunk megfelelő párt.

Az érdeklődést tanuljuk

Mivel az érdeklődéssel specifikus reakciók járnak, ezeket meg kell tanulnunk. Ebből következik, hogy érdeklődésünk később az újabb tanulás eredményeként változhat. Amikor a patkány az utvesztőben halad, megtanulja a helyes utat, hogy elkerülje a büntetést és elérje a célt. Ez egyszerű példa arra, hogyan épülhet fel sok pozitív vagy negatív reakció. A folyamatról, mint tanulásról beszélünk és az érdeklődést meg sem említjük, hiszen e patkány nem tudja elmesélni nekünk, hogy mit szeret és mit nem. Az emberek között, akik el tudják mondani szubjektív érzéseiket a reakciók a "szeretem" vagy "nem szeretem" fogalmával párosul.

Young számos ilyen kísérletről számol be összefoglalójában. Thorndike következtetését idézve:

"Kísérleteink azt támasztják alá, hogy az ember megtanítható új attitűdökre és izlésre éppenolyan biztosan, bár nem olyan könnyen, mint ahogy tényeket vagy valamiben való jártasságot meg tudunk tanítani.

Az ismételten tanulás és jutalmazás alapelvei úgy tűnik ugyanúgy hatnak az akaratra, érdeklődésre és attitűdökre,

mint ahogyan az elméleti vagy mozgásoktatásra."

Thorndike számos módszert ír le, melyekkel érdeklődés sajátítható el. Lényegében a főcél, hogy a specifikus aktivitást olyan kapcsolatba hozzuk egy már meglévő szándékkal vagy érdeklődéssel, hogy a specifikus tevékenység megerősítő megalégedettségként jelenjen meg.

Következésképp:

"Egy olyan személy, akiben megvan a képesség bizonyos tudomány, vagy művészeti ág elsajátítására, de nem halad ezen az úton előre, mert megszűnt az érdeklődése, valószínűleg meg tudja tanulni az érdeklődést is, ha maga is akarja."

Egy szempontból ez az állítás nem mond túlságosan sokat. Ha a személynek megvan a képessége és igénye, hogy bizonyos érdeklődést magáévá tegyen, nem túl meglepő, ha célját eléri, hiszen azt tartjuk, érdeklődés ott fejlődik ki, ahol valaki sikeresen kielégíti igényeit. Más szempontból az állítás az érdeklődések széles skálájának elsajátítását tételezi fel. Azok a tevékenységek, amelyeket sikeresen tudunk elvégezni és így valamilyen kívánságukat kielégítjük továbbra is érdekelni fog bennünket. Néha az ilyen kifejlesztett érdeklődés állandóvá válik, más esetekben ez az érdeklődés fokozatosan lanyhul.

Thorndike azt is feltételezi emberéről, hogy ez valóban jól el tudja végezni azt a tevékenységet, amely őt érdekli. Ha ez valóban így van, az érdeklődés a képesség felszínre kerülésének lehet az eredménye; mivel a képesség a siker záloga. Ha valaki olyan dolgot akar megtanulni, amelyhez kézügyesség kell a sikere vagy kudarca azon fog múlni, milyenek az ilyenirányú képességei. Közepes képességekkel már lehet, hogy el tudja sajátítani a tevékenységet, ha úgy érzi, nagy szüksége van rá. Ez esetben azonban nem fog kialakulni az ilyen dolgok iránt tartós érdeklődése és sokkal tovább kell gyakorolnia és tanulnia, mint egy másinak, aki kitűnő kézügyességgel rendelkezik.

Amikor egy tárggyal kapcsolatos tevékenység az embert vágyai kielégítéséhez vezeti el, ezt a tevékenységet kedvelni fogja - így alakul ki az új érdeklődés. Tuttle az ilyen

tanulást "kondicionálásnak" /feltételes reflexen alapuló/ nevezi. Thorndike ugyanezt a "hatástörvényt" alapuló tanulásnak hívja.

Másrészről az idézetekből nem derül ki, hogy az érdeklődés akkor is kialakulhat, amikor a képesség vagy szándék hiányzik.

Az előbbieken éppen azt fejtettük, hogy az érdeklődést az emberek tanulják.

A legtöbb érdeklődés valóban akkor jelentkezik, amikor már a kérdéses dolgokat kitapasztaljuk, reagálunk az objektumokra és személyekre. Gyakorlatilag ugyanazon tapasztalat után az egyik ember azt mondja, hogy szereti a dolgot, mások pedig elfordulnak tőle. Honnan jön ez a különbség két ember reagálásában? Ugy tűnik, a magyarázatot az emberek közötti kapacitás-különbségekben találhatjuk meg. Az éles szem lehetővé teszi az egyik ember számára, hogy felismerje röp-tükről a madarakat, míg a rövidlátók erre képtelenek. Csak az előbbieket érdekelhetik a madarak megfigyelése. Az, hogy természetbuvár válik-e végül belőle még számos, egyéb tényezőtől is függ. Az ügyetlen gyerek is farigcsálhat, de nem tud valóban érdeklődést felkeltő tárgyakat alkotni, így aztán nem is szerez gyakorlatot, nem tökéletesíti magát, mint ahogyan esetleg társa teszi.

Woodworth egészen addig megy el, hogy így ír: "... az emberi érdeklődés a képességekkel összhangban alakul ki. Csaknem mindig, ha egy gyerek tehetséges, érdeklődik is az iránt, amiben tehetséges. Valószínűleg nem hibás, ha kiterjesztjük Mc Dougall elméletét az emóciók és az érdeklődés kapcsolatáról és azt mondjuk, hogy a veleszületett érdeklődés valójában a veleszületett képesség kifejeződése." - írja Woodworth.

Valójában azonban a rendelkezésre álló adatok nem bizonyítják, hogy az érdeklődés és képesség között ilyen közvetlen és szoros a kapcsolat.

Az kellőképpen bizonyítottnak látszik, hogy a foglalkozási érdeklődést /pályaválasztást/ vizsgáló tesztek szerint a legtöbb gyermek érdeklődése 15 éves korára kialakul.

A nemek közötti jellegzetes érdekklődésbeli különbségek erre az időre már kibontakoznak. Ez azt jelenti, hogy az érdekklődési formák jelen vannak már azelőtt, mielőtt nevelés vagy gyakorlat kialakíthatná. Vajon ezek az érdekklődési formák tisztán környezeti hatásokra alakulnak-e ki, vagy más tényezőket is hordoznak?

Útjára határozottan állítja, hogy az érdekklődés tanulható. Azt írja:

"... a bizonyítékok száma, melyek szerint az érdekklődés tanítható, egyre nő. Az izlés közvetlenül fejleszthető. Mottó: vációk teremthetők. Bebizonyosodott, hogy lehet a velésületek hajlamokat növelni csakugy, mint újabb érdekklődéseket felépíteni. Valójában már réggen felismert tény, sok generáció sikeres nevelése során, hogy az izlést a legkülönbözőbb művészetekkel befolyásolni tudjuk."

A jelen szerző mástól nem tudja, mennyire jelenti mindez azt, hogy egy bizonyos fajta érdekklődést fel tudunk kelteni minden emberben. Lehetőség, hogy ki tudunk fejleszteni módszereket, amelyekkel mindenki érdekklődését a matematika, vagy a művészetek, vagy kerésszekedés, esetleg varrás felé tudjuk terelni? Amikor tanul vagyunk annak, mennyi diák ragaszkodik ahhoz, hogy belőle művész vagy jogász, stb. legyen, olyanok is, akik valójában mincsenek is tisztában vannak, hogy a valóságban a diáknak már jól kialakult érdekklődési köre van és ezek egymástól nagyon különböznek. Az, hogy ez az érdekklődés a képességeik kifejeződése vagy szociális erők nyomására alakul ki, ma még nem dönthető el egyértelműen. Ha az utóbbi feltételezés bizonyul igaznak, még fentebb a jelenség alapos tudományos tanulmányozása, hiszen nagyon is sok olyan diákkal találkozunk, akikből hiányzik az érdekklődés, amely társasikban megvan. Ha a szociális erők hatására döntö, fel kell tételoznünk, hogy az otthon és az általános iskola szerepe meghatározó, különben nem lenne akkora érdekklődésbeli eltérések már a középiskola kezdetén.

eléréséből. Ez pedig szükségszerűen nagyon egyéni dolog, hiszen saját vágyaim különböznek más emberek vágyaitól és még bizonyos mértékig változnak is. Számomra a siker nem más, mint saját céljaim, vágyaim egyedi kombinációinak kielégítése. A siker megfelelő szó akkor, ha valaki más értékeli viselkedésemet; de a megelégedettség és nem a siker a helyes alap ahhoz, ha saját teljesítményemet értékelem.

Az érdeklődés jelzi a megelégedést. A megelégedettség kapcsolatban állhat is meg nem is a hatékonysággal vagy képességgel vagy a mások által megítélt sikerrel. Például egy lány mondhatja, hogy szeret tollaslabdázni. Mivel rendszeresen játszik, viselkedése nyilvánvalóan alátámasztja szubjektív megítélését. De hirtelen abbahagyja a tollaslabdázást és akkor jövünk rá, hogy tulajdonképpen a pályán megismert fiú volt, aki valóban felkeltette érdeklődését. Miután a fiú után már nem érdeklődött, abbahagyta a tollaslabdázást is. A tollaslabda iránti érdeklődés e lány számára a fiúval való találkozás érdekében alakult ki és semmit sem árul el az eredményességéről.

A társadalmi elismerés vágya a megelégedettség fontos része. Minél nagyobb ennek az elemnek a befolyása, annál jobban bonyolódik a hatás a személyes siker és előmenetel között. A tollaslabda játék fontos kellékévé válhat a megfelelő öltözet viselése. Ha ez válik fontossá a játéktól függetlenül is elérhető a megelégedettség érzése. Az, hogy rendszeresen játszik valaki, nem jelenti azt, hogy tud is játszani. Annyira azonban ismernie kell a játékot, hogy rosszallást ne váltson ki. Amikor rájön, hogy játékát nem tartják megfelelőnek, másik, gyengébben tudó csoporthoz csatlakozik, ahol most már jól érzi magát. A példában szereplő számára a siker mértéke valószínűleg a megfelelő öltözet kiválasztásának, a megfelelő társaság megválasztásának képessége és nem a játékban való jártasság. Ez azt jelenti, hogy az elismerés magával hozza az érdeklődést is. Az érdeklődés itt a sikert az egyén saját szempontjai szerint mutatja; a kívülálló, aki az ő standardjai szerint itéli meg e viselkedést, a dolgokat egészen más-ként is értékelheti. Az érdeklődés tehát a sikernek csak indeterminált mutatója lehet.

Az indetermináltság mások okát abban találhatjuk, hogy egy tevékenységet szeretni és nemszeretni is lehet jóval azután, hogy a tevékenység végzését befejeztük. Amikor egy eszközt eldobunk; mert egy jobbat találunk, a korábbi szeretete hamarosan közömbösség vagy éppen ellenszenvesség érzésévé alakul át. Amikor azonban egy eszközt azért vetünk el, mert már nem látjuk az elérendő célt, gyakran úgy teszünk, mintha a tevékenység maga még továbbra is érdekes lenne számunkra. Így aztán előbbi lányismerősünk, aki már régen abbahagyta a tollaslabdázást, még sokáig, talán egész életében azt fogja válaszolni kérdésünkre, hogy nagyon szeret tollaslabdázni. Jómagam szeretek horgászni, de ma már igen ritkán horgászom. Amikor azt mondom, szeretem a horgászatot, ez tehát távolról sem jelenti, hogy járok horgászni, vagy azt, hogy bármikor is jó horgász voltam. Mindössze azt jelenti kijelentésem, hogy egyszer vagy többször kellemes időtöltésnek éreztem a horgászatot. A szeretet vagy nem-szeretet kinyilvánítása egyáltalán nem garantálja, hogy az illető különösebb erőfeszítést is tesz annak érdekében, hogy úgy is tegyen; csupán azt mutatja, hogy egyszer régen bizonyos körülmények között az adott tevékenység az elégedettség, vagy kellemetlenség érzését hagyta bennünk.

Az indeterminált jelleg harmadik oka az, hogy az érdeklődés gyakran nem a tevékenység lényege felé irányult, hanem annak valamely triviális aspektusa felé. Az érdeklődés abban hasonlít az érzésre, hogy egy általános reakció, amely könnyen kapcsolódik az adott pillanat hangulatával. Így például egy fiú azt mondja, hogy szereti a matematikát, holott amit valójában szeret: az a tanár, vagy a mellette ülő lány vagy egyszerűen az a tény, hogy amit ő csinál, azt ilyen mutatós szóval jelölik meg. A szerző maga is igen sok olyan joghallgatóval találkozott, akik maguk is - apjuk példáját követve - mindig jogásznak készültek.

Magas intellektussal jó eredményeket érnek el tanulóyaikban és élvezik is azt. Sokuk azonban amikor látja egy jogász napi apró munkáját, felismeri, hogy nem is ez az, amit csinálni akart. Itt ismét az érdeklődés egy fogalomnak szólt, nem pedig annak a tevékenységnek, amit ez a fogalom takar.

Végül - negyedjére - az érdeklődés már csak azért is indeterminált mutatója a sikernek, mert néha, de még mindig kísérője a sikernek. Mivel a személyes megelégedettség időnként attól függ, hogy mások szemében sikeresnek mutatkozunk, nyilvánvaló, hogy valami kapcsolat azért van az érdeklődés és siker között. A hobbik adják a legjobb példákat. Kitartó játékkal nagy jártasságra és ügyességre tehetünk szert. De még akkor sincs semmilyen garancia arra, hogy valóban kiemelkedő képességünk is van. Néhány régi bélyeggyűjtő meglepően keveset tud a tevékenység finomabb vonatkozásairól: együgyű módon csak arra törekszik, hogy minél több bélyege legyen. A tollaslabdázó lánynál maradva, ha a társaság többi tagja jól játszik, neki is ügyesnek kell lennie, különben nem fogadják be. Ha azonban az a bizonyos fiatalember nem jobb játékos, mint ő, akkor a gyengébb játékkal is sikert érhet el, már ami személyes célját illeti. Másszóval a képességet másféle alapon kell meghatározni, mint a bevallott érdeklődés. Azonban a bevallott érdeklődés jó kiindulási alapként szolgálhat annak kiderítésére, hogy milyenek is a valóban meglévő képességek.

Ha listát vezetnénk arról, hogy hosszú idő alatt egy fiu mi iránt érdeklődik, meglehetősen pontos képet nyerhetnénk arról, hogyan változik a sikerről alkotott képe, de kevésbé megbízható ismereteket kapnánk képességeiről. Jelentős mennyiségű ismeretre van szükségünk bármilyen további következtetés levonásához.

Az érdeklődés strukturáltsága

Lehetséges, hogy az érdeklődés sokkal fontosabb szerepet játszik, mint ahogyan az eddigiekből kitűnik. Az érdeklődés maga azonban nem analizálható, csak azok a dolgok, amelyekhez kapcsolódik. Az egységes érdeklődés csupán a dolog egészével kapcsolatos reakció. A strukturált érdeklődés ezzel szemben már felosztja a tevékenységet összetevőire és a vizsgált személy tudja is, hogy bizonyos részeket kedvel, mások közömbösek számára, esetleg ismét más részeket egyál-

talán nem is szeret. Jónagam például szeretek tanítani, ugyanakkor e hivatás különböző aspektusaival kapcsolatban a legkülönbözőbb pozitív vagy negatív véleményem van. Ez az a fajta érdeklődés, amely a különböző foglalkozások összehasonlító vizsgálatából származik.

Egy kettős hipotézis:

Analóg módon a képességek, érdeklődések és teljesítmények közötti kapcsolat egy kormányozható motorcsónakhoz hasonlítható. A motor /képességek/ határozza meg, milyen gyorsan megy a csónak, a kormánylapát /érdeklődés/ szabja meg a csónak irányát. A teljesítményt pedig úgy képzelhetjük el, mint az egyenes vonalban megtett távolság hosszát adott idő alatt, ami természetesen a motor és a kormánylapát működésétől függ. Ez az analógia jól összeillik Wyman következtetéseivel:

"Az egyéni érdeklődés a teljesítmény meghatározásának fontos tényezője. Az a kérdés azonban felvetődik, vajon kell-e, hogy a gyerek érdeklődjön is az iránt, amit csinál ahhoz, hogy sikert érjen el, vagy a siker elérésének képessége váltja ki az érdeklődést? Melyik irányban igaz az okozati összefüggés? Azt találjuk, hogy a legsikeresebb gyerek általában nagyon intelligens és érdeklődő is. Néhányan azok közül is sikert érnek el, akik kevésbé érdeklődők, ha nagyon intelligensek. Hasonlóan találhatunk nagyon intelligens, de nem érdeklődő gyerekeket, akiknek nincs sikerük, és végül olyanok is vannak, akik gyengébb intelligenciájúak, különösebb sikereik nincsenek, mégis érdeklődnek. A feltett kérdésre a válasz tehát az, hogy a gyermeknek érdeklődnie kell a tevékenység iránt ahhoz, hogy sikerei is legyenek, mégpedig minél nagyobb az érdeklődése és minél magasabb az intelligenciája, annál nagyobb sikereket érhet el; nem a sikerre való képesség termeli az érdeklődést."

Az előzőek alapján egy kettős hipotézis állítható fel: Először is, ha a diáknak elegendő érdeklődése van pl. a fakultatív tantárgyak kiválasztásához, az érdemjegy már sokkal inkább intelligenciájától, szorgalmától és felkészültségétől függ, mint az érdeklődéstől.

Egyes kísérletek szerint a "hasznos dolgok tanulásának a haszontalan ismeretszerzéshez viszonyított aránya nullától 75 százalékig terjed. Leggyakrabban ez az érték 20 százalék körül mozog." Ez a 20 százalék azonban sokkal nagyobb hatást kellene hogy gyakoroljon az iskolai érdemjegyekre és a személyes hatékonysági adatokra, mint, amit a legtöbb vizsgálat mutat.

Másodszor az érdeklődés befolyásolja a helyzetet, ennek eredménye az, hogy a gimnáziumi tanuló azokat a tárgyakat veszi fel, amelyek érdeklik, míg a szűmúra nem érdekes tárgyakat elhanyagolja. Amikor nyilvánvalóvá válik számára, hogy egy tárgyat rosszul választott, azért befejezi a már felvett tárgyat éppen olyan eredménnyel, mint más tárgyakat, de a továbbiakban hasonló tárgyak felvételétől tartózkodni fog. Éppen ezen helyzet miatt válik nehezzé, hogy valódi mércéül szolgáljon a felvett tárgyak listája az érdeklődés meghatározására. Az persze nyilvánvaló, hogy azok, akikben még a legkevesebb érdeklődés sincs meg igen ritkán veszik fel az illető tantárgyat.

Erre a valószínű magyarázat az lehet, hogy azok, akik egy bizonyos foglalkozásra jellemző érdeklődéssel rendelkeznek, kedvelik az adott foglalkozás atmoszféráját, míg azok akik nem élvezik a foglalkozással járó tennivalókat, más irányba igyekeznek. Következésképpen a foglalkozási teszt eredményei nem szükségképpen korrelálnak a képességekkel, de jól megmutathatja, hogy mennyire tudnak alkalmazkodni az illető foglalkozás különböző aspektusaihoz. Ez esetben a teszt eredményei elsősorban a foglalkozás változtatás irányát mondhatják meg előre.

A fenti állítás vezethet olyan következtetésre, amelyre Hubbard is jutott: "Érdeklődés és képesség független változókként viselkednek, úgy, hogy mindegyikük a maga részét adja a végső sikerhez." Ilyen alapon a képesség a foglalkozásban elért hatékonyságot szabhatja meg, míg az érdeklődés dönti el, hogy az állást elfogadjuk-e vagy sem.

A képességek és teljesítmények mérésének legjobb módja a megfelelően megválasztott teszt. Lehetséges, hogy az ilyen

tesztekben már az érdeklődés felmérése is benne van - ezt még további vizsgálatok dönthetik el. Valójában azonban az érdeklődés valami olyan, ami nem tárható fel a képességeken és teljesítményeken keresztül. Az érdeklődések azt mutatják meg, mit is akar az egyén igazán csinálni, mi az amit ő maga számára megfelelőnek tart. Ha célunk valóban a boldogság és siker elérése, akkor mind az érdeklődést, mind a képességet szem előtt kell tartanunk, mert az bizonyos, hogy a megelégedettség legalább olyan fontos mindennapi életünkben, mint a hatékonyság. Az olyan tanácsadás, amely mindkét tényező vizsgálatára kitér, mindenképpen jobb, mint amikor csak az érdeklődés és képesség bármelyikét előtérbe helyezzük, hiszen így tudjuk csak felmérni azt is, amit a tanuló tud és amit csinálni akar.

Az érdeklődés három koncepciója

Az érdeklődést felfoghatjuk úgy is, mint egyes állításokat, mint például "szeretem a matematikát" vagy "úgy tervezem, mérnök leszek." A második lehetőség, hogy az érdeklődést úgy tekintjük, mint egy általános tendenciát, amely a dolgok egy meghatározott konstellációja felé irányul, mint amikor azt mondjuk, hogy valakinek technikai vagy tudományos az érdeklődése. A harmadik ut, amikor az érdeklődést, mint egy felmérő teszt eredményét tekintjük, amikor azt állítjuk, hogy valaki érdeklődése olyan, mint egy jogászé vagy mérnöké.

Korábban már kimutattuk, hogy az érdeklődések ahogyan általában gondolkodunk róluk, specifikusak.

"Először az érdeklődések nagyon specializáltak. Másodszor az egyes csoport faktorok megjelenésükben sokkal inkább kapcsolódnak az adott szituáció jellemzőihez, mint az emberekben meglévő egységes jellemvonásokhoz." /Thorndike/
A zene, sport, baráti összejövetel és beszélgetés, irodalom, dráma sokkal nyilvánvalóbb és valószínűleg fontosabb szervező elemei életünknek, mint a tudatosság, sikerélmény, kíváncsiság, testgyakorlatok utáni sóvárgás, harciasság is hasonló.

Lehetséges azonban, hogy fél tudjuk mérni az általános

érdeklődéseket. Addig, amíg az érdeklődés teszt egyes pontjait önmagunkban nézzük, csak specifikus érdeklődéseket fedezhetünk fel. Ugyanez a helyzet az attitűd tesztekkel. De amikor egy teljes érdeklődés vagy attitűd teszt eredményeit vesszük szemügyre, bizonyos általánosításokra nyilhat lehetőség. Így a férfiasság-nőiesség /MF/ tesztek feltárják azt a tényt, hogy a férfiak jobban érdeklődnek a technikai, tudományos dolgok iránt, míg a nők inkább nyelvészeti, zenei, művészeti dolgok felé vonzódnak általában. Az ilyen eredmény sok, feltehetően hasonló specifikus érdeklődés összegeként adódik. Nyilvánvalóan ugyanez a helyzet, ha valaki azt állítja, hogy a tudományos tevékenységet szereti, a zenét pedig nem. Azonban a legtöbb ember tiltakozik az ilyen általánosítások ellen, és inkább azt mondja, hogy bizonyos esetekben kedveli a vizsgált tevékenységet, más esetekben pedig nem. Látszólag az érdeklődés is a specifikus aktivitásokhoz kötődik. Ez nem jelentheti azt, hogy nem fejleszthetők ki érdeklődésben vizsgáló tesztek, sőt még azt sem, hogy a mostani érdeklődés-tesztek nem használhatók a technikai, művészeti vagy nyelvészeti tevékenységek iránti érdeklődés vagy a viselkedés hasonló aspektusainak mérésére. Az ilyen tesztek eredményei is összegezhetők és megmutathatják az adott típus által mutatott specifikus érdeklődést. Egy lényeges kérdés marad nyitva: az ilyen eredmény mennyiben mutatója az általános érdeklődésnek és milyen mértékben csak pusztán összegezése számos specifikus érdeklődésnek?

Amikor a "pályaválasztási érdeklődést" nem mint egy egyszeri választást definiáljuk, hanem mint "sok olyan érdeklődés összege, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak a foglalkozással elérhető életcélhoz", akkor meglepő permanens jelleget találunk főleg felnőttek és egyetemisták körében, de - bár kisebb mértékben - már a középiskola felsőbb osztályos tanulóinál is.

Tapasztaljuk, hogy bizonyos érdeklődések nőnek, mások csökkennek az életkor előrehaladtával. Egyes esetekben csak nagyon kicsiny változást tapasztalunk, máskor a változás óriási, de semmi okunk nincs feltételezni, hogy az érdeklődések tetszőlegesen, vagy megmagyarázhatatlanul változnak.

Minden érdeklődés meghatározott módon erősödik vagy gyengül, sőt ha még azt is figyelembe vesszük, hogy minden individuumnak meghatározott érdeklődése van, nem tételezhetjük fel, hogy az egyén viselkedését bármelyikük is alapjaiban meghatározhatná. Még akkor is, ha a kérdőíven azt állítja, hogy az egyik dolog iránti érdeklődése a legerősebb, ezzel nem mondja, hogy ez az egyetlen érdeklődés, amely megszabja viselkedését. Csak amikor érdeklődéseinek összességét vesszük szemügyre, derülhet ki, milyen is valójában az illető viselkedése.

Minden ember sokféle érdeklődéssel rendelkezik, amelyek nagyon változók és komplexek. Egy adott pillanatban mindig csak egy tudatosul benne, vagy legalábbis csak néhány. Ugy tűnhet, hogy csak ezek az érdeklődések vannak hatással rá az adott időben, de azért a többi is befolyásolja előbb vagy utóbb és valószínűleg egy kismértékben állandóan befolyásolja viselkedését. Éppen ez a helyzet az oka annak, hogy az emberek oly gyakran megváltoztatják érdeklődésükkel kapcsolatos véleményüket, hiszen az érdeklődések legkülönbözőbb kombinációi jelentkeznek állandóan megújulva tudatukban.

Összefoglalás

1. Az érdeklődés nem elkülönült pszichológiai fogalom, hanem csupán a viselkedés sok aspektusa közül egy. Következésképpen egyetlen érdeklődés mérése a viselkedés egység mérésének nem megfelelő módja.

2. Az érdeklődés a megelégedettséget fejezi ki, de nem szükségszerűen a hatékonyságot. Az, hogy szeretem pl. a horgászatot, a tanítást stb. nem szükségszerűen jelenti azt, hogy tudok is horgászni vagy tanítani.

3. Annak állítása, hogy egy dolgot kedvel valaki nem tartalmaz határozott információt arról, hogy mit csinált a múltban és arról sem, hogy mit fog csinálni.

4. Néhány száz pozitív és negatív válasz ismerete sokkal jobb alapul szolgálhat annak kiszámítására, hogy az il-

lető mit csinált eddig és mit fog csinálni a jövőben.

5. Az ilyen számításokat sokkal hozzáértőbben tudja elvégezni a gyakorlott tanácsadó, mint az amatőrök, de még pontosabb eredményeket kapunk, ha több száz eset statisztikai analizisét végezzük el.

6. A sok érdeklődés elemzésén alapuló számítások megmutatják, mit akar az illető csinálni, de csak indirekt mutatói annak, hogy mit képes csinálni.

7. A vizsgálatok szerint van valamilyen kapcsolat az érdeklődés és képességek között, nyilvánvaló, hogy a képességeket közvetlenül kell mérni és nem az érdeklődésteszteken keresztül.

8. Az érdeklődéstesztek olyan információt nyújtanak, amelyeket a képességesztekkel nem nyerhetünk. Megmutatják, hogy a vizsgált személy mit akar csinálni, megmutatják azt is, melyik az az általános irány, amely felé haladnia kell ahhoz, hogy az élettől boldogságot és megelégedettséget kapjon.

Irodalom

- ADASKIN, B.J.: Vospitania interesa k profeszszii. = Szovet-
szkoja Pedagogika, 1965. 8. 96-104. p.
- ASTPAUER, Rudolf: Psychologische Grundfragen der Berufswahl.
Die Unterschiede der Geschlechter in der Intelligenz-
struktur. = Verein Deutscher Ingenieure - Nachrichten,
/Düsseldorf/, 1966. N. 48. 9., 11. p.
- ANKERMANN, Gerda: Die Einbeziehung der Eltern in den Process
der Berufsorientierung. = Pädagogik, 1965. 847-849. p.
- APOSTAL, Robert: Interest stability and the interpretable
change criterion. = Vocational Guidance Quarterly, 1966.
209-210. p.
- ARIMOND, Heinrich: Die Berufslage als Motiv der Studienwahl.
= Arbeit, Beruf und Arbeitlosenhilfe /Stuttgart/, 1962.
49-51. p.
- ASCHERBRENNER, Katrin: Jugend und Berufswahl. = Gegenwarts-
kunde, /Opladen/, 1966. 1. 63-70. p.
- ASHBY, Jefferson - WALL, Harvey - OSIPOW, S.: Vocational
certainty and indecision in college freshman. =
Personnel and Guidance Journal, 1966. 1037-1041. p.
- ASTIN, Alexander - NICHOLS, Robert: Life goals and vocational
choice. = Journal of Applied Psychology, 1964. 50-58. p.
- BEALL, Lynette: Vocational choice: The impossible fantasy and
the improbable choice. = Journal of Counseling
Psychology, 1967. 86-92. p.
- BEDROSIAN, Hrach: An analysis of vocational interests at two
levels of management. = Journal of Applied Psychology,
1964. 325-328. p.
- BENDIG, A.W.: The relation of temperament traits of social
extraversion and emotionality to vocational interests. =
Journal of General Psychology, 1963. 311-318. p.
- BIRCHER-RAUCH, Elsi: Berufswünsche und Berufswahl. = Der
Wendepunkt /Erlenbach - Zürich u. Frankfurt/M./ 1960.
15-18. p.
- BIRCHER-RAUCH, Elsi: Was kann Erziehung zur Berufswahlhilfe
beitragen? = Der Wendepunkt, 1960. 61-64. p.
- BOHN, Martin: Psychological needs related to vocational
personality types. = Journal of Counseling Psychology,
1966. 306-309. p.
- BOHN, Martin: Vocational maturity and personality. =
Vocational Guidance Quarterly, 1966. 123-126. p.

- BOHN, Martin - STEPHENSON, Richard: Vocational interests and self-concept. = Newsletter for Research in Psychology, 1963. 21-22. p.
- BOHN, Martin - STEPHENSON, Richard: Vocational interests and self-concept. = Newsletter for Research in Psychology, 1963. 21-22. p.
- BONNARDEL, R. - LAVOEGIE, M.: Questionnaires d'intérêts et prévision du succès dans les études supérieures. = Travail Humain, 1966. 309-322. p.
- BRAUTIGAM, Georg: Der richtige Beruf. Berufswünsche und Berufswahl. = Westermanns Monatshefte /Braunschweig/, 1955. N. 4. 61-63. p.
- BROWN, Alwin: Wie man einen Beruf erfindet. = Arbeitswissenschaftlicher Auslandsdienst /Darmstadt/, 1958. 58-61. p.
- BRUNKAN, Richard: Perceived parental attitudes and parental identification in relation to problems in vocational choice. = Journal of Counseling Psychology, 1966. 394-402. p.
- CALIA, Vincent: Vocational Guidance: After the fall. = Personnel and Guidance Journal, 1966. 320-327. p.
- CAMPBELL, David: The stability of vocational interest within occupations over long time spans. = Personnel and Guidance Journal, 1966. 1012-1019. p.
- CAMPBELL, David - JOHANSSON, Charles: Academic interests, scholastic achievements and eventual occupations. = Journal of Counseling Psychology, 1966. 416-424. p.
- CAMPBELL, David - SCHUELL, Hildred: The vocational interests of women in speech pathology and audiology. = ASHA, 1967. 67-72. p.
- CHANEY, Frederick: The life history antecedents of selected vocational motivation. = Dissertation Abstracts, 1963. 2974-2975. p.
- CHEN, Martin - PODSHADLEY, Dale - SCHROCK, John: A factorial study of some psychological, vocational interest, and mental ability variables as predictors of success in dental school. = Journal of Applied Psychology, 1967. 236-241. p.
- CHIRCEV, A.: Zur Frage des Ursprungs der Berufsinteressen in der Vorreifezeit. = Revue Roumaine des Sciences Sociales, Série de Psychologie. 1965. 181-193. p.
- CRITES, J.O.: Parental identification in relation to vocational interest development. = Journal of Educational Psychology, 1962. 262-270. p.
- CLARK, Edward: Influence of sex and social class on occupational preference and perception. = Personnel and Guidance Journal, 1967. 440-444. p.

- CLARK, Kenneth: Vocational interests of nonprofessional men. Minneapolis, Minn. 1961. University Minnesota Press. 129. p.
- CLOSTERMAN, G.: Das Lehrergutachten im Dienste der Berufsfindung. = Der Katholische Erzieher /Bochum/, 1958. 458-462. p.
- CRITES, John: Vocational interest in relation to vocational motivation. = Journal of Educational Psychology, 1963. 277-285.p.
- CURIE, Ian - FINNEY, Henry - HIRSCHI, Travis - SELVIN, Haran: Images of the professor and interest in the academic profession. = Sociology of Education, 1966. 301-323.p.
- DAUW, Dean: Career choices of high and low creative thinkers. = Vocational Guidance Quarterly, 1966. 135-140. p.
- DAY, Sherman: Teacher influence on occupational preferences of high school students. = Vocational Guidance Quarterly, 1966. 215-219. p.
- DeCENCIO, Dominic: Relationship between certain interest and personality variables in a sample of college women. = Dissertation Abstracts, 1966. 1288-1289. p.
- DE SHAZO, Del: Vocational interest development as a function of parental attitudes. = Dissertation Abstracts, 1966. 957-958. p.
- DEUTSCHER, John: A comparative study of selected academic and non-academic measures of college males with high intensity and low intensity profiles on the Strong Vocational Interest Blank. = Dissertation Abstracts, 1966. 1626-1627. p.
- DOLLIVER, Robert: The relationship of certain variables to the amount of agreement in inventoried and expressed vocational interests. = Dissertation Abstracts, 1967. 2505. p.
- FAIR, Donald: Life history correlates of selected vocational interests. = Proceedings of the 73rd Annual Convention of the American Psychological Association, 1965. 335-336. p.
- FREY, Paul: Motive der Berufswahl. = Industrielle Organisation, /Zürich/, 1967. 386-391. p.
- FRÖHLICH, Theodor: Die Zusammenarbeit von Berufsberatung und Erziehungsberatung bei besonderen Personenkreisen. = Arbeit, Beruf und Arbeitslosenhilfe, 1964. 222-227. p.
- GALINSKY, M.D.: Personality development and vocational choice: A study of physicists and clinical psychologists. = Dissertation Abstracts, 1962. 2464. p.
- GARRY, Ralph: Individual differences in ability to fake vocational interests. = Journal of Applied Psychology, 1953. 33-37. p.

- GREVE, H.G.: Wie erkenne ich meine Neigungen und Veranlagungen? = Mittelschule und Beruf /Pfaffenhofen/, 1959. No. 30. 4-7. p.
- GRIBBONS, Warren - LOHNES, Paul: Occupational preferences and measured intelligence. = Vocational Guidance Quarterly, 1966. 211-214. p.
- GUSTAD, John: Vocational interests and socioeconomic status. = Journal of Applied Psychology, 1954. 336-338. p.
- HAUFF, Eberhard v.: Von den inneren Schwierigkeiten unserer Vierzehnjährigen. Erfahrungen aus der Berufsberatung. = Die Schulwarte. Monatschrift für Unterricht und Erziehung /Stuttgart/, 1957. 86-90. p.
- HEWER, Vivian: Vocational interests of college freshmen and their social origins. = Journal of Applied Psychology, 1965. 407-411. p.
- HILGENHEGER, T.: Wie helfen Eltern ihren Kindern zur Berufswahl? = Die Mitarbeiterin /Düsseldorf/, 1958. 147-149. p.
- HILL, G.B.: Choice of career by grammar school boys. = Occupational Psychology, 1965. 279-287. p.
- HUNT, Richard: Self and other semantic concepts in relation to choice of a vocation. = Journal of Applied Psychology, 1967. 242-246. p.
- IVEY, Allen: Interests and work values. = Vocational Guidance Quarterly, 1963. 121-124. p.
- IVEY, Allen - PETERSON, Mark: Vocational preference patterns of communications graduates. = Educational and Psychological Measurement, 1965. 849-856. p.
- JAIN, K.C.: Vocational choices of ninth class students. = Rajasthan University Studies, 1964-1965. 6. 55-63. p.
- JENKINS, Thomas - HADDAD, R.: The relationship of primary personality traits and vocational interest to institutional adjustment in a reformatory. = Journal of Psychological Studies, 1962. 204-210. p.
- KAYSER, Herbert: Die bisherigen Erfahrungen bei der Abiturientenberatung. = Berufsbildung /Berlin/, 1957. 365-368. p.
- KERR, William - WILLIS, Warren: Interest and ability: Are they related? = Vocational Guidance Quarterly, 1966. 197-200. p.
- KINNANE, J.E. - BANNON, M.M.: Perceived parental influence and work-value orientation. = Personnel and Guidance Journal, 1964. 273-279. p.
- KNAPP, Thomas: Interactive versus ipsative measurement of career interest. = Personnel and Guidance Journal, 1966. 482-486. p.

- KOHLAN, Richard: Relationship between inventoried needs in a college sample. = Dissertation Abstracts, 1967. 2397. p.
- KOHOUT, Vernon - ROTHNEY, John: A longitudinal study of consistency of vocational preferences. = American Educational Journal, 1964. 10-21. p.
- KREVNIEVIC, V.V.: Ekonomiceszkie osnovy profeszszional'noj orientacii molodezsi. = Szovetskaja Pedagogika, 1969. N. 2. 44-55. p.
- KRIPPNER, S.: Science as a vocational preference among junior high school pupils. = Vocational Guidance Quarterly, 1963. 129-134. p.
- KUNCE, Joseph - WORLEY, Bert: Interest patterns, accidents on disability. = Journal of Clinical Psychology, 1966. 105-107. p.
- KUNERT, Kenneth: Psychological concomitants and determinants of vocational choice. = Journal of Applied Psychology, 1969. 152-158. p.
- KUSSMANN, Thomas: Berufslenkung, Berufswahl und Berufsberatung in den UdSSR. = Osteuropa-Wirtschaft /Stuttgart/, 1968. H. 4. 296., 310. p.
- LANDOLT, Joseph: Direkte und indirekte Berufswahl. = Berufsberatung und Berufsbildung /Basel/, 1952. N. 5-6. 90-91. p.
- LAUBE, : Wege zum Berufsbild. = Der Berufsbilder /Bielefeld/, 1954. 530-534. p.
- LEHR, Ursula etc.: Berufswünsche 3- bis zehnjähriger Kinder. Vergleichsuntersuchung 1926 und 1966. = Zeitschrift für Pädagogik /Weinheim/, 1970. 227-242. p.
- LEVINE, Phyllis - WALLEN, Richard: Adolescent vocational interest and later occupation. = Journal of Applied Psychology, 1954. 428-431. p.
- LÖWE, J.: Pädagogisch-psychologische Probleme der Berufsfindung bei Jugendlichen. = Politechnische Bildung und Erziehung /Berlin/, 1967. 267-270. p.
- LUCHTENBERG, Paul: Berufsfindung und Berufsbildung. = Süddeutsche Schulzeitung /Ludwigsburg/, 1955. 190-192. p.
- MAYER, Wilhelm: Vocational interest patterns of teaching and non-teaching female college graduates. = Dissertation Abstracts, 1967. 2831. p.
- MCCALL, John: Trends in the measurement of vocational interest. Review of Educational Research, 1965. 53-62. p.
- MADAUS, George - O'HARA, Robert: Vocational interest patterns of high school boys: A multivariate approach. = Journal of Counseling Psychology, 1967. 106-112. p.
- MILLER, C. Dean - THOMAS, Donald: Relationship between educational and vocational interests. = Vocational Guidance Quarterly, 1966. 113-118. p.

- MOERS, Martha: Die Entwicklung der Berufsinteressen der weiblichen Jugend. = Pädagogische Rundschau /Ratingen/, 1954-55, 49-57. p.
- MOHSIN, S.W.: Comparative study of inventoried and observed interests of secondary school students. = Journal of Vocational Education Guidance /Bombay/, 1959. 1-7. p.
- MONTAGUE, Anita: A factorial analysis of the "basic" interest patterns of two hundred women college students in various curricular groups. = Dissertation Abstracts, 1961. 324. p.
- MOWSERIAN, Richard - HEATH, Brian - ROTHNEY, John: Superior Students' occupational preferences and their fathers' occupation. = Personnel and Guidance Journal, 1966. 238-242. p.
- MUSGRAVE, P.W.: Towards a sociological theory of occupational choice. = The Sociological Review. University of Keele. 1967. N. 1. 33-46. p.
- NAIK, M.C.: Discussion on the relation between measured interest and expressed interest. = Journal of Vocational and Educational Guidance, 1965. 9-11. p.
- NIEDER, H.: Vor der Berufswahl. = Unsere Jugend. Zeitschrift f. Jugendhilfe in Wissenschaft und Praxis /München/, 1964. 99-106. p.
- NISBET, J. - GRANT, W.: Vocational intentions and decisions of Aberdeen Arts graduates. = Occupational Psychology, 1965. 215-219. p.
- NOLTE, Wilhelm: Wandlungen des beruflichen Wunschbildes während der Schuljahre. = Arbeit, Beruf und Arbeitslosenhilfe /Stuttgart/, 1960. 80-82. p.
- O'HARA, R.P.: Acceptance of vocational interest areas by high school students. = Vocational Guidance Quarterly, 1962. 101-105. p.
- PATERSON, D.G.: Values and interests in vocational guidance. = Proceedings of the XIV International Congress of Applied Psychology. Vol. 5. Industrial and business psycholog. 118-125. p.
- PEEL, E.A.: Measuring interests by means of verbal material. - Psychological Reports, 1961. 42. p.
- PERRONE, Philip: Values and occupational preferences of junior high school girls. = Personnel and Guidance Journal, 1965. 253-257. p.
- PERRONE, Philip: Vocational development. = Review of Educational Research, 1966. 298-307. p.
- PETRI, Gottfried: Die psychologischen Forschungsaufgaben auf dem Gebiet der Berufsberatung. = Psychologische Rundschau /Göttingen/, 1959. 94-104. p.

- PERRY, Dallis - CANNON, William: Vocational interests of computer programmers. = Journal of Applied Psychology, 1967. 28-34. p.
- PLOTKIN, Alan: The effect of occupational information classes upon the vocational interest patterns of below average, adolescent males. = Dissertation Abstracts, 1967. 2895.p.
- RAYGOR, Alton - WATLEY, Donivan: Height and weight in relation to the development of vocational interest. = Journal of Educational Research, 1965. 73-75. p.
- REZIER, Agnes: The joint use of the Kuder Preference Record and the Holland Vocational Preference Inventory in the vocational assessment of high school girls. = Psychology in the Schools, 1967. 82-84. p.
- RODGERS, Roy: The occupational role of the child: A research frontier in the developmental conceptual framework. = Social Forces, 1966.
- ROSS, Bernard: Symposium on development of professional attitudes - social values in professional choices. = Chemical and Engineering News /Easton/, 1960. N.10. 108-110.p.
- RÜSSEL, Arnulf: Mensch und Beruf. Begabung und Erfahrung. = FORFA-Briefe zur arbeitspsychologischen Information /Braunschweig/, 1956. 92-96. p.
- SCHMIDT-HIEBER, Klaus: Beruf und Character. Ein Beitrag zur Berufskunde. = Die Schulwarte /Stuttgart/, 1955. 69-77. p.
- SCHNEIDER, G.: Zur Berufsaufklärung u. Berufsorientierung. = Chemie in der Schule. Hrsg. v. Ministerium für Volksbildung der DDR. 1964. 140-143., 245-248., 352-354. p.
- SEGAL, Stanley: A psychoanalytic analysis of personality factors in vocational choice. = Journal of Counseling Psychology, 1961. 202-210. p.
- SELIGSON, Henry: Occupational interests in school settings. = Dissertation Abstracts, 1965. 3516. p.
- SILVERMAN, Edward: An investigation of certain occupational interests enrolled in eight selected vocational and technical training programs not requiring a college degree. = Dissertation Abstracts, 1965. 4253-4254. p.
- SIMMONS, Dale: Self concept, occupational stereotype, and engineering career plans. = Psychological Reports, 1967. 514. p.
- SITTENFELD, Hans: Zur Berufseinstellung der Teenager. = GfM-Mitteilungen zur Markt- und Absatzforschung /Hamburg/, 1960. 48-54. p.
- SZOLOV'EV, A.V.: Professzional'naja orientacija v aspekte ekonomiki. = Szovetszkaja Pedagogika, 1971. N. 10. 33-39. p.

- SRIKANTA, Ras - ESWARA, H. - INAYAT Ulla, M.: A Study of vocational interests among secondary school leaving students. = Manas, 1965. 65-71. p.
- STODKIN, Bruce: An empirical investigation of two basic assumptions of a theory of vocational choice. = Dissertation Abstracts, 1962. 2469-2470. p.
- STORDAHL, Kalmer: Permanence of interests and interest maturity. = Journal of Applied Psychology, 1954. 339-340. p.
- STRATMANN, Karlwilhelm: Berufsorientierung als pädagogisches Problem. = Die Wirtschaftspädagogik - eine erziehungswissenschaftliche Disziplin? Hrsg. v. Hermann Röhrs. Frankfurt/M. 1967. 216-230., 379-382., 394. p.
- STRONG, Edward: Good and poor interest items. = Journal of Applied Psychology, 1962. 269-275. p.
- SUBKIN, V.N.: Eine soziologische Untersuchung der Berufswünsche von Schülern. = Sowjetwissenschaft. Gesellschaftswissenschaftliche Abteilung, 1965. H. 2. 147-158. p.
- SUBKIN, V.N.: Vübor profeszszii. = Szovetszkaja Pedagogika, 1968. N. 2. 56-57. p.
- TANK, Franz: Gedanken zur Berufs- und Studienwahl. = Berufsberatung und Berufsbildung /Basel/, 1952. N. 1-2. 3-4. p.
- TAYLOR, Ronald - BONDY, Stephen: Interest patterns of male technical and commerce graduates. = Vocational Guidance Quarterly, 1965. 279-282. p.
- THAYER, Richard: Occupational interests and socio-economic position of high school boys. = Dissertation Abstracts, 1966. 1124-1125. p.
- THOMPSON, O.: Occupational values of high school students. = Personnel and Guidance Journal, 1966. 850-853. p.
- TRAMER, M.: Berufswahldeterminierende Spuren infantiler Erlebnisse und die Wege ihrer späteren Aktualisierung. = Acta Paedopsychiatrica. Zeitschrift für Kinderpsychiatrie /Basel/, 1966. fasc. 6-7. 161-167. p.
- TRAPHAGEN, A.L.: Interest patterns and retention and rejection of vocational choice. = Journal of Applied Psychology, 1952. 182-186. p.
- TÜRER, W.: Die Berufswünsche der im Frühjahr 1956 schulaus tretenden stadtbernerischen Knaben. = Berufsberatung und Berufsbildung /Basel/, 1956. H. 3-4. 90-97. p.
- TYLER, Leona: The antecedents of two varieties of vocational interests. = Genetic Psychology Monographs, 1964. 177-227. p.
- VANDENBERG, Steven - KELLY, Lillian: Hereditary components in vocational preferences. = Acta Geneticae Medicae et Gemellologiae, 1964. 266-277. p.

- VANDENBERG, Steven - STAFFORD, Richard: Hereditary influences on vocational preferences as shown by scores of twins on the Minnesota Vocational Interest Inventory. = Journal of Applied Psychology, 1967. 17-19. p.
- VETTER, August: Beruf und Persönlichkeit. = Jahrbuch für Psychologie und Psychotherapie /Würzburg/, 1956. 148-156. p.
- VITINS, V.F.: Nucsnoe upravlenie proceszszami proforientacii. = Szovetszkaja Pedagogika, 1969. N. 2. 69-79. p.
- WAGENBACH: Berufswahl und Selbstwerdung. = Wirtschaft und Berufserziehung, /Bielefeld/, 1966. N. 9. 174-176. p.
- WARKOTSCH: Schule und Berufsentscheidung. = Niedersächsische Lehrerzeitung /Hannover/, 1954. N. 6. 3. p.
- Was die Jugend werden will. = Hamburger Lehrerzeitung, 1958. N. 18. 9-10. p.
- WASTON, Andrew: The psychology of the professional self-image. = Chemical and Engineering News, 1960. N. 12. 84., 86. p.
- WILLIAMS, Phoebe: The relationship between certain scores on the strong vocational interest blank and intellectual disposition. = Dissertation Abstracts, 1965. 2863-2864. p.
- WITTY, Paul: A study of pupil's interests; Grades 9, 10, 11, 12. /1-3. Part./ = Education, 1961. 39-45., 100-110., 169-174. p.
- ZELLER, K.: Die Berufswahl der Schüler, eine Aufgabe der Schule. = Biologie in der Schule /Berlin/, 1960. 196-198. p.
- Zur Berufswahl der Vierzehnjährigen. = Informationen über das berufliche Bildungswesen /Düsseldorf/, 1962. N. 2-3. 2-3. p.
- ZYTOWSKI, Donald: Internal-external control of reinforcement and the Strong Vocational Interest Blank. = Journal of Counseling Psychology, 1967. 177-179. p.

Роль интереса в педагогических и психологических
теориях

Енё Гергей

Учебу и мотивацию нельзя сузить в несколько понятий, исключение составляет, пожалуй, то, что результатом их обеих является выполненная работа. Учеба связана с усилиями, эффективностью, а мотивация — со стремлениями, интересом и удачами.

Автор делает попытку обрисовать те зависимости, с помощью которых результативность деятельности личности можно согласовать с характеристиками интереса. На основе изучения специальной литературы по этому вопросу автор приходит к следующим выводам:

- Интерес прослеживается во всем развитии личности, однако мы не можем предполагать, что в основах любого интереса оно определило бы направленность личности;
- Интерес в соответствии с деятельностью личности выражает скорее субъективную удовлетворенность, но не связан обязательно с эффективностью, имеющей связь с результативностью;
- Интересы упорядочены в своеобразно организованные единства, которые сигнализируют своеобразные тенденции развития, гармонирующие с возрастными особенностями личности.

Die Rolle des Interesses in den pädagogischen und psychologischen Disziplinen

Dr. Jenő Gergely

Das Lernen und die Motivation kann nicht auf Begriffe eingegrenzt werden, ausgenommen vielleicht, dass die Leistung Ergebnis von beiden ist. Während das Lernen eng verbunden ist mit Anstrengungen und mit der Wirksamkeit, ist die Motivation mit den Wünschen, den Interessen und den Erfolgserlebnissen verbunden.

Der Verfasser versucht jene Zusammenhänge zu schildern, mit deren Hilfe die Ergebnisse der Tätigkeit der Persönlichkeit mit den Charakterzügen ihres Interesses in Einklang gebracht werden können. Nach dem Studium der Fachliteratur kommt der Verfasser zu folgenden Schlüssen:

- Das Interesse betet sich zwar in das Ganze der Persönlichkeitsentwicklung ein, man darf aber nicht annehmen, dass die Orientierung der Persönlichkeit von irgendwelchen Interessen grundsätzlich geprägt würde;

- Das Interesse drückt im Zusammenhang mit der Tätigkeit der Persönlichkeit eher die subjektive Zufriedenheit aus, die zwar nicht gesetzmäßig mit der Wirksamkeit verbunden ist, wohl aber mit der Leistungswirksamkeit der Tätigkeit.

- Die Interessen ordnen sich in solche eigenartig organisierenden Einheiten, die im Einklang mit den altersspezifischen Charakterzügen der Persönlichkeit stehend spezifische Entwicklungstendenzen aufzeigen.